

माननीय प्रदेश प्रमुख श्री कृष्णबहादुर घर्तीमगरद्वारा
प्रदेश सभाको बैठकलाई सम्बोधन गर्नु भएको
आ.व. २०८२/८३ को लुम्बिनी प्रदेश सरकारको

नीति तथा कार्यक्रम

लुम्बिनी प्रदेश सरकार
वि.सं. २०८२ जेठ ५ गते, सोमबार

प्रदेश सभाका माननीय सभामुख, प्रदेश सभाका माननीय सदस्यहरू,

लुम्बिनी प्रदेशको गरिमामय प्रदेश सभा समक्ष प्रदेश सरकारको तर्फबाट आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न पाउँदा मैले गौरवको अनुभूति गरेको छु।

सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था स्थापनाका विभिन्न कालखण्डमा जीवन उत्सर्ग गर्नु हुने ज्ञात अज्ञात महान् सहिदहरू प्रति उच्च सम्मानका साथ भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु। यस राजनीतिक यात्रामा अविराम आफूलाई समर्पण गरी आजको अवस्थासम्म ल्याई पुर्‍याउन नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्नुहुने अग्रज तथा बेपत्ता नागरिक, घाइते, अपाङ्गका साथै आदरणीय दिदीबहिनी दाजुभाइहरू प्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु।

लुम्बिनी प्रदेश आफैमा एक महत्वपूर्ण प्राकृतिक, ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पदा, सभ्यताहरू एवम् विशिष्ट पहिचान भएको हिमाल, पहाड र तराईसम्म फैलिएको भौगोलिक क्षेत्रमा अवस्थित छ। अनुपम सम्पदाहरू, अथाह प्राकृतिक स्रोत, विश्वप्रसिद्ध आस्थाको केन्द्र लुम्बिनी, असीमित विकासका सम्भावनाहरू बोकेको प्रदेश हामीले प्राप्त गरेका छौं। संविधान प्रदत्त अधिकारको सीमाभित्र रही प्रदेशको समग्र क्षेत्रमा सन्तुलित एवम् विशिष्ट तथा पृथक आवश्यकताका आधारमा स्थान विशेषका लागि लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुदै आएका छन्। प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा विकासका प्रयासहरू

केन्द्रित गरी सरकारको प्रभावकारिता र दक्षता बढाउँदै नागरिकको विकासका आकांक्षा पूरा गर्न प्रदेश सरकार उच्च प्रतिवद्धताका साथ अगाडि बढेको छ।

प्रदेश सरकारलाई संस्थागत गरी सङ्घीय संरचना सहितको राजनीतिक परिवर्तनको लाभ नागरिक समक्ष पुऱ्याउन कानुन निर्माण, संगठन संरचना, जनशक्ति व्यवस्थापन लगायत सेवा प्रवाह, विकास व्यवस्थापन तथा शासकीय प्रबन्धका आधारभूत कार्यहरु सम्पन्न गरी “समृद्ध लुम्बिनी: खुसी नागरिक” को दीर्घकालीन आकाङ्क्षा हासिल गर्न हामी सबै प्रयत्नशील छौं।

नदी सभ्यतासँग जोडिएको, न्यून जनघनत्व भएको भर्जिनल्याण्ड देउखुरी उपत्यकामा आधुनिक सहरका आधारभूत पूर्वाधार सहितको नमूना प्रदेश राजधानी निर्माणका लागि तयार भएको गुरुयोजनाको कार्यान्वयन गर्न आवश्यक स्रोत व्यवस्थापन गर्ने एवम् विकास साझेदारको समेत सहयोग जुटाउने कार्यलाई प्रदेश सरकारले उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ। गुरुयोजना कार्यान्वयनको क्रममा प्रदेश सरकारका प्रशासनिक संरचनाको भौतिक पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न हुने चरणमा रहेको छ। आगामी आर्थिक वर्षबाट प्रदेश राजधानीमा निर्माण गरिएको सुविधासम्पन्न भवनहरुबाट दैनिक प्रशासनिक कार्यहरु एवम् सेवा प्रवाहको व्यवस्था मिलाउने गरी प्रदेश सरकार अगाडी बढिरहेको छ।

नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, राष्ट्रिय विकास लक्ष्य, स्थानीय तहको आवश्यकता,

प्रदेशमा संयुक्त सरकार गठनका क्रममा गरिएका प्रतिवद्धतालाई आत्मसात् गरी दोस्रो आवधिक योजना, सुशासन प्रवर्धन तथा भ्रष्टाचार न्यूनीकरणका लागि पाँच वर्षे रणनीतिक कार्ययोजना सहित नीतिगत, कानुनी र संस्थागत प्रबन्ध गरिएको छ।

भौतिक पूर्वाधारलाई आर्थिक गतिविधिसँग आवद्ध गरी सामाजिक तथा मानवीय विकासका पूर्वाधारलाई समेत उच्च प्राथमिकतामा राख्दै लुम्बिनी प्रदेशलाई अब्बल प्रदेशको रूपमा स्थापित गराउन राजनीतिक, प्रशासनिक क्षेत्र लगायत समाजका सबै तह र तप्काबाट आ-आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयको संवैधानिक व्यवस्थाबाट प्रदेश सरकार निर्देशित रहेको छ। सोही अनुरूप तीन तहका सरकारबीच सहसम्बन्ध कायम गरी प्रदेशको शान्ति सुरक्षा, कानून निर्माण, विकास व्यवस्थापन, सूचना प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाह सहित रोजगारी सिर्जनाका लागि क्षेत्रगत कार्यक्रमहरू तय गरिएका छन्।

राजनीतिक, वित्तीय र प्रशासनिक संघीयताका आधारलाई संस्थागत गर्दै गुणस्तरीय, दिगो र प्रतिफलमुखी पूर्वाधार निर्माण सहित प्रदेशभित्रका सबै जिल्लाहरूमा सन्तुलन कायम हुने गरी बजेट निर्माण तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। प्रदेश गौरवका आयोजना र दीर्घकालीन रणनीतिक महत्वका आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गरी क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै प्रदेश सरकार अघि बढिरहेको छ।

माननीय सभामुख,

अब म यस गरिमामय सभा समक्ष आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु।

१. “कृषिमा उत्पादकत्व वृद्धि: लुम्बिनी प्रदेशको समृद्धि” भन्ने नारालाई आत्मसात् गरी आधारभूत कृषि उपजको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै खाद्य सुरक्षा, खाद्य सम्प्रभुता तथा पोषणको सुनिश्चितता गरिनेछ। कृषिको आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण, व्यावसायीकरण तथा बजारीकरणमार्फत् तुलनात्मक लाभ एवम् प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताका बालीवस्तुको उत्पादनमा वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्धन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।
२. कुपोषणको समस्या बढी देखिएका क्षेत्रहरुमा पोषणयुक्त खाद्य वस्तु उत्पादन तथा उपभोग गर्ने सघन कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।
३. प्रदेशमा सञ्चालित बालीवस्तु विशेष सघन व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिँदै हुलाकी मार्ग लक्षित मासु र दुग्धजन्य उत्पादन वृद्धिका लागि भैंसीपालन प्रवर्धन कार्यक्रम शुरु गरिनेछ।
४. कृषिको उत्पादकत्व वृद्धिका लागि साना सिँचाइ कार्यक्रम मार्फत् सिँचित क्षेत्र विस्तार गरिनुका साथै सिँचित क्षेत्रमा बाली विविधीकरणद्वारा बाली सघनता वृद्धि गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

५. कृषि उत्पादनलाई पूर्ण प्राङ्गारिक उत्पादनमा रूपान्तरण गरी निश्चित अवधि भित्र पूर्ण प्राङ्गारिक प्रदेश बनाउने कार्यलाई अभियानका रूपमा अगाडि बढाइनेछ।
६. गुणस्तरीय बीउ, विरुवा, नश्ल तथा मत्स्य भुरा उत्पादनका लागि कृषक समूह, सहकारी तथा निजी स्रोत केन्द्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। बागवानी स्रोत केन्द्र कपिलवस्तु तथा बाखा स्रोत केन्द्र अर्घाखाँचीको क्षेत्र विस्तार सम्बन्धी कार्य अगाडि बढाइनेछ। पहाडी जिल्लाहरूमा फलफूल र तरकारीको प्रदेशस्तरीय स्रोत केन्द्र स्थापनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।
७. “मेरो मातृभूमि: मेरो दायित्व” अभियान मार्फत् विदेशबाट फर्केका युवाहरूसँग रहेको पूँजी र सीपलाई कृषि व्यवसायमा आकर्षित गर्न बाँझो जमिनको उपयोग गरी उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सिँचाइ, उन्नत प्रविधि र प्राविधिक सेवा सहित विशेष अनुदानको एकीकृत प्याकेज उपलब्ध गराउने कार्यक्रमको शुरुवात गरिनेछ। करार खेती कार्यक्रमलाई विस्तार गर्दै लगिनेछ।
८. पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनमा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न नश्ल सुधार, यान्त्रिकीकरण, आहार व्यवस्थापन, खोप सेवा, रोग निदान तथा उपचार सेवालाई विस्तार गर्दै लगिनेछ। उत्पादन लागत कम गर्न घाँसमा आधारित पशुपालन व्यवसायलाई प्रवर्धन गरिनेछ। गुल्मी र

अर्घाखाँची जिल्लामा सञ्चालित खोरेत मुक्त अभियानलाई निरन्तरता दिँदै थप दुई जिल्लामा विस्तार गरिनेछ। माछा पोखरीमा प्रयोग हुने विद्युत महशुलमा अनुदान दिने व्यवस्था गरिनेछ। पहाडी क्षेत्रमा मत्स्य पालनको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

९. सीमान्तकृत, विपन्न, मुक्तकमैया, मुक्तकम्लहरी, भूमिहीन लगायतका समुदायको जीवनस्तर सुधार गर्न रोजगारी तथा आय आर्जन अभिवृद्धि हुने गरी करार खेती, बगर खेती, सामूहिक खेती तथा पशुपन्छीपालन लगायतका लक्षित समुदाय विशेष कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूलाई कृषि बागबानी कार्यक्रममा आवद्ध गरी श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास गर्दै लगिनेछ।
१०. कृषिको जैविक विविधता, कृषकको परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिको संरक्षण र प्रवर्धन गर्दै घिउपुरी, तिलकी, कालानमक, अनदी र हंशराज समेतका धानबाली एवम् चिनो, कागुनो, कोदो, फापर, थारुआलु, रातोमुला जस्ता रैथाने बाली तथा स्थानीय जातका सुंगुर, बाख्रा तथा कुखुरा लगायतका पशुपन्छीको संरक्षण, सूचीकरण र प्रवर्धन गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ।
११. जलवायु उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्दै जलवायु परिवर्तनबाट कृषि प्रणालीमा पर्ने क्षति न्यूनीकरण गर्न जलवायु अनुकूलन कृषि तथा पशुपन्छी उत्पादनका

लागि प्राविधिक सेवासहित आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१२. “घरदैलोमा प्राविधिक सेवा, व्यावसायिक कृषिजन्य उत्पादनमा टेवा” भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै व्यावसायिक कृषकको फर्ममै पुगी घुम्ती प्राविधिक परामर्श तथा उपचारको विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। बालीनाली र पशुपन्छीमा लाग्ने रोगको नमूना परीक्षण र रोग निदान सेवालाई प्रभावकारी बनाउन प्रयोगशाला तथा भेटेरिनरी अस्पतालहरूको सुदृढीकरण तथा स्तरोन्नति गरिनेछ।
१३. खुला रूपमा छोडिएका पशुचौपायाको उचित व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्यमा नीतिगत प्रबन्ध सहित तत्कालीन र दीर्घकालीन उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ। सहरी क्षेत्र लगायत घना बस्तीमा रहेका छाडा कुकुरहरूको बन्ध्याकरण र भ्याक्सिनेसन कार्यक्रमलाई विस्तार गर्दै क्रमशः सबै जिल्लामा पुर्‍याइनेछ।
१४. रासायनिक विषादी र रासायनिक मलको प्रयोगमा न्यूनीकरण, माटोको गुणस्तर सुधार तथा प्रतिजैविक पदार्थको प्रयोग क्रमशः घटाउँदै स्वस्थ कृषि उपजको उत्पादन र उपभोग प्रबर्धनका लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१५. कृषि क्षेत्रको विकासका लागि निर्माण गरिएका पूर्वाधार तथा वितरित कृषि उपज ढुवानीका साधन, ठूला मेसिन, औजार उपकरणहरु पूर्ण क्षमतामा उपयोगमा ल्याउने व्यवस्था मिलाइनेछ। कृषि उपज बजारीकरणका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। शुलभ कर्जा तथा ब्याजमा अनुदान कार्यक्रमलाई थप सरलीकृत गरी विस्तार गरिनेछ।
१६. निजी क्षेत्र, शैक्षिक संस्था तथा अनुसन्धानमूलक निकायबीच समन्वय र सहकार्य गरी कृषि प्रसार र अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। कृषकलाई कृषि तथा पशुसेवाका उन्नत प्रविधि सहित प्राविधिक सेवा घरदैलोमै पुर्‍याउन सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरिनेछ। प्रदेश सरकारबाट खटाइएका कृषि तथा पशु सेवा प्राविधिकहरुको परिचालनलाई निरन्तरता दिइनेछ।
१७. प्रदेशलाई बीउबिजनमा आत्मनिर्भर बनाउन बीउ उत्पादन एवम् सङ्कलनलाई विशेष अभियानको रूपमा अघि बढाइनेछ।
१८. कृषि क्षेत्रमा कार्यान्वयन गरिने योजना तथा कार्यक्रमहरु जिल्ला स्थित कृषि ज्ञानकेन्द्र तथा पशुसेवा विज्ञ केन्द्र लगायतका निकायहरु मार्फत् लक्षित कृषक समूह, कृषि तथा उत्पादनमूलक सहकारी संस्थाहरुबाट समेत प्रचलित कानून बमोजिम कार्यान्वयन हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१९. सहकारी संघ, संस्थामा आवद्ध सदस्यहरुको उद्यमशीलता विकास गरी उत्पादनमूलक क्षेत्रमा आकर्षित गर्न सहकारी प्रवर्धन कोषलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। सहकारी विकास कोषलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिनेछ।
२०. कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका आधारमा उत्कृष्ट सहकारी सङ्घ, संस्थालाई पुरस्कृत गरिनेछ। कमजोर अवस्थामा रहेकालाई सबलीकरण गर्न क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२१. अनुमति तथा इजाजत नलिई सञ्चालन भएका सहकारीलाई कारबाहीको दायरामा ल्याइनेछ। समस्याग्रस्त सहकारीको अनुगमन गरी समस्या समाधानका लागि पहल गरिनेछ।
२२. घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कलाई कारोबारमा आधारित बनाउन संस्थागत सुधार गरी यथार्थपरक बनाइनेछ। स्थानीय तहसँगको समन्वयमा प्रदेश भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ।

माननीय सभामुख,

२३. “स्वदेशी उत्पादनको उपयोग, समृद्ध प्रदेश निर्माणमा सहयोग” भन्ने मूल नाराका साथ प्रदेशमा उत्पादन भएका वस्तुहरुको प्रयोग बढाउँदै जाने व्यवस्था मिलाइनेछ। स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरुको स्थापनामा विशेष छुट एवम् सुविधा

उपलब्ध गराइनेछ। त्यस्ता उद्योगलाई आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थको आपूर्तिमा सहजीकरण गरिनेछ।

२४. लुम्बिनी प्रदेशका प्रत्येक जिल्लामा स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उत्पादनमूलक उद्योग स्थापना गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। स्थानीय उत्पादनको बजारीकरणका लागि स्थानीय तह, निजी क्षेत्र र सहकारी सङ्घ संस्थासँगको सहकार्यमा कोशेली घर स्थापना र सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

२५. व्यवसाय दर्ता, नवीकरण जस्ता कार्यलाई विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गरिनेछ। नवीकरण हुन नसकेका तथा रुग्ण उद्योग एवम् वाणिज्य फर्मलाई निश्चित अवधि तोकी एक पटकका लागि कर छुट तथा सहूलियत प्रदान गरी नवीकरण, सञ्चालन र पुनर्स्थापना गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। उद्यमीहरूलाई उत्प्रेरित गर्न उद्यम विकास कोषको प्रभावकारी परिचालन गरिनेछ।

२६. बजारमा खाद्य वस्तुको सहज उपलब्धता, गुणस्तर तथा उचित मूल्य कायम राख्नको लागि सूचकका आधारमा गरिने बजार अनुगमन तथा नियमन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ। खाद्य वस्तुको कृत्रिम अभाव तथा मूल्य नियन्त्रण गर्न आवश्यक नीतिगत एवम् कानुनी प्रबन्ध गरिनेछ। उपभोक्ता अधिकारको संरक्षण गर्न जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। दुर्गम

जिल्लामा सुपथ मूल्य पसल सञ्चालनको कार्यलाई विस्तार गर्दै लगिनेछ।

२७. श्रम बजारको माग अनुरूप सीपयुक्त प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्न विभिन्न व्यावसायिक सीपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने र सीप परीक्षण गरी प्रमाणपत्र जारी गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। बुटवल प्राविधिक शिक्षालय र यस प्रदेशमा वैदेशिक सहायता तथा साझेदारीमा सञ्चालित बहुप्राविधिक शिक्षालय प्रदेश सरकारलाई हस्तान्तरण गर्नका लागि नेपाल सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ।
२८. ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको सङ्कलन, उत्खनन र प्रशोधन गरी निर्माणजन्य सामग्रीको सर्वसुलभ आपूर्तिका लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्था गरिनुका साथै स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ। विकास पूर्वाधार, मानवबस्ती र वातावरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी प्राकृतिक स्रोतको उपयोग गरिनेछ।
२९. प्रदेशमा उच्च सम्भावना भएका जैविक मूल उत्पादन, एग्रो तथा हर्वल प्रोसेसिङ्ग, कागज, प्लाइउड, रिसाइकल, एसेम्बल तथा क्लिङ्कर लगायतका उद्योग स्थापनाका लागि सार्वजनिक जग्गा लिजमा उपलब्ध गराउने लगायत अन्य आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ।
३०. रोजगारीका सम्भाव्य क्षेत्रको पहिचान, श्रमिक र रोजगारदाता बीचको अन्तरसम्बन्ध, सामाजिक सुरक्षा,

श्रमशक्ति व्यवस्थापन, असंगठित क्षेत्रमा कार्यरत श्रमिकलाई औपचारिक दायरामा ल्याउने प्रक्रिया लगायतका विषयहरु समावेश गरी श्रम तथा रोजगार नीति तर्जुमा गरिनेछ।

३१. संगठित तथा असंगठित क्षेत्रमा कार्यरत श्रमिकहरुको तथ्याङ्क सङ्कलन र अभिलेखीकरण गरी सामाजिक सुरक्षा प्रणालीमा आवद्ध गर्दै लैजाने व्यवस्था मिलाइनेछ।
३२. वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन आवश्यक सूचना, सीपयुक्त तालिम एवम् न्यायमा पहुँचको सुनिश्चितता गरी प्राप्त विप्रेषणको उत्पादनमूलक उपयोगको लागि स्थानीय तहसँगको समन्वयमा आप्रवासी स्रोत केन्द्र र उपकेन्द्रको स्थापना एवम् सबलीकरण गरिनेछ।
३३. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरुको ज्ञान, सीप, अनुभवको उपयोग गर्न सीप परीक्षणका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। दक्ष व्यक्तिलाई प्रशिक्षकको रूपमा समेत परिचालन गरिनेछ।
३४. उद्यमशीलता प्रवर्धनमार्फत् रोजगारीका अवसरहरु सृजना गर्न प्रदेश तहका व्यावसायिक छाता संगठनसँगको सहकार्यमा नवप्रवर्तन तथा स्टार्टअप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। प्रदेशको समृद्धिमा युवा पुस्ताको योगदान बृद्धि गर्न प्रविधि, उद्यमशीलता र आयआर्जनमा जोडिने गरी

स्टार्टअप र इन्क्युबेसन लगायतका जेन् जी पुस्ता केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

३५. “नागरिकको योगदान: महिनाको एक दिन श्रमदान” भन्ने मूल मन्त्रलाई आत्मसात गर्दै प्रदेश र स्थानीय तहको सहकार्यमा श्रमको सम्मान र श्रमदान गर्ने कार्य संस्कृतिको विकास गर्दै लगिनेछ।
३६. सवारी साधनको विवरण विद्युतीय प्रणालीमा अभिलेखीकरण गरिनेछ। राजस्व भुक्तानीलाई अनलाईन प्रणालीमा आबद्ध गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।
३७. यातायात व्यवस्था कार्यालयबाट प्रवाह हुने सेवालाई पारदर्शी, मितव्ययी, सरल र सेवाग्राहीमैत्री बनाइनेछ। सवारी चालक अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने प्रक्रियालाई व्यवस्थित बनाई त्यस्तो अनुमतिपत्र निश्चित समयसीमा भित्रै प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।
३८. “मोबाईल हातमा: यातायातको सेवा साथमा” भन्ने मान्यताका साथ सवारी साधनको दर्ता, नवीकरण, राजस्व, दण्ड जरिवाना तथा सवारी धनी एवम् चालकका लागि दिनुपर्ने सूचना र सवारी साधनको विवरण अनलाईन पद्धतिबाट प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।
३९. सवारी दुर्घटना सम्भावित क्षेत्रहरुमा जोखिम संकेत र सूचना पाटीको प्रयोग बढाउँदै लगिनेछ। विद्यार्थी-ट्राफिक कार्यक्रमलाई आवश्यकता अनुसार विस्तार गर्दै

लगिनेछ। नयाँ दर्ता हुने सार्वजनिक सवारी साधनमा जी.पी.एस. प्रणाली जडान गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।

४०. संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत सवारी साधनको फिटनेस परीक्षण सेवा उपलब्ध गराउन यातायात व्यवसायसँग सम्बन्धित सङ्घ संस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।

माननीय सभामुख,

४१. प्राचीन स्मारक, पुरातात्विक एवम् सांस्कृतिक सम्पदा तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धन गरी पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रुपमा विकास गरिनेछ।
४२. प्रदेशभित्रका सबै मौलिक भाषा, भेषभुषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति, कला, साहित्य, सङ्गीत लगायतका विषयहरु संरक्षण, प्रवर्धन र पुस्तान्तरण गर्न कानून बमोजिम लुम्बिनी प्रज्ञा प्रतिष्ठान गठन गरिनेछ।
४३. प्रदेशभित्रका सबै जातजाति, भाषाभाषी, धर्मावलम्बी एवम् सम्प्रदायको मौलिक साँस्कृतिको संरक्षण तथा प्रवर्धन गरी साँस्कृतिक ग्रामको रुपमा विकास गर्न स्थानीय तह र समुदायस्तरमा सहकार्य गरिनेछ।
४४. प्रदेशभित्रका पर्यटकीय क्षेत्रलाई आकर्षक गन्तव्य स्थलको रुपमा विकास गर्न रुकुम (पूर्वी भाग) र रोल्पा जिल्लाका हिमाली तथा उच्च पहाडी क्षेत्रका मनोरम

स्थलमा साहसिक तथा साँस्कृतिक पर्यटकीय गतिविधि सञ्चालन गरिनेछ।

४५. ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, पुरातात्विक, धार्मिक, जैविक एवम् प्राकृतिक महत्वका स्थान विशेषको संरक्षण गरी पर्यटन प्रवर्धन गर्न प्राचीन स्मारक तथा संग्रहालय व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून निर्माण गरिनेछ।

४६. प्रदेशको वैभवको रूपमा रहेको भगवान गौतम बुद्धको जन्मस्थल एवम् बुद्ध दर्शनको आध्यात्मिक केन्द्र लुम्बिनी यसै प्रदेशमा रहेको छ। लुम्बिनी विकास गुरुयोजना कार्यान्वयन एवम् लुम्बिनीको समग्र विकासमा प्रदेश सरकारको भूमिका, अपनत्व तथा सहभागिता वृद्धि गर्न आवश्यक देखिएको छ। लुम्बिनीको ऐतिहासिकता र बुद्ध दर्शनसम्बन्धी विषयको आधिकारिक सूचना सम्प्रेषण एवम् लुम्बिनी क्षेत्रको विकास र व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य समन्वयात्मक रूपमा अघि बढाउन लुम्बिनी सर्किटमा पर्ने स्थानीय तह र सम्बद्ध निकायको सहभागिता हुने गरी लुम्बिनी विकास प्राधिकरण गठन गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ।

४७. लुम्बिनीलाई केन्द्र बनाई देवदह, रामग्राम, तिलौराकोट लगायतका सम्पदाहरु जोड्ने गरी बौद्ध सर्किटको विकास र प्रवर्धन गर्न नेपाल सरकारसँग समन्वय गरिनेछ। लुम्बिनी क्षेत्र सहित प्रदेशका महत्वपूर्ण

पर्यटकीय स्थलसम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्न डिजिटल प्लेटफर्मको विकास गरिनेछ।

४८. शालग्राम र कालीगण्डकी नदीको महिमालाई प्रवर्धन गर्न उत्तर गण्डकी महास्नान तथा मेला आयोजना गरिनेछ। रुरु क्षेत्रको समग्र पर्यटन प्रवर्धन तथा विकासका लागि गुरुयोजना बमोजिमका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ।
४९. नेपाल प्रवेश गर्ने स्थलमार्ग तथा विमानस्थलहरुमा पर्यटकीय गन्तव्य स्थलका सूचना र जानकारीहरु विद्युतीय प्रणालीबाट बहुभाषामा प्रकाशन तथा प्रदर्शन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
५०. स्थानीय समुदायको आय आर्जनका लागि प्राकृतिक सौन्दर्यता, मौलिक संस्कृति, अर्गीनिक तथा रैथाने खाना र कोशेली समेतको प्रवर्धन गरी होमस्टे सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।
५१. मनोरम प्राकृतिक क्षेत्र, गुफा, पाटन, लेक, तालतलैया, झरना लगायत प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गरी पर्यटन प्रवर्धन गर्न स्थानीय तहसँग सहकार्य गरिनेछ।
५२. प्रदेशमा रहेका उच्च हिमाल आरोहणका लागि स्थानीय तहसँग सहकार्य गरी बेसक्याम्प तथा पर्यटक पदमार्ग निर्माण गरिनेछ।

५३. बाँकेको बागेश्वरी, दाङको छिल्लीकोट, बर्दियाको ठाकुरबाबा, प्युठानको स्वर्गद्वारी, अर्घाखाँचीको पाणिनी र सुपादेउराली, गुल्मीको रेसुङ्गा, पाल्पाको रानी महल, रुपन्देहीको जितगढी तथा नुवाकोटगढी, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) को बाबा बर्दगोरिया र पाल्ही भगवती, रोल्पाको जलजला, कपिलवस्तुको जगदीशपुर ताल एवम् शिवगढी तथा रुकुम (पूर्वी भाग) को मैकोट लगायतका महत्त्वपूर्ण धार्मिक, ऐतिहासिक तथा प्राकृतिक स्थलको संरक्षण गरी पर्यटन प्रवर्धन गरिनेछ।
५४. निजी क्षेत्रका व्यावसायिक छाता संगठनको साझेदारीमा लुम्बिनी प्रदेशका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरूको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक सहजीकरण र प्रोत्साहन गरिनेछ।
५५. प्रदेशभित्रका महत्त्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचार प्रसार, संरक्षण एवम् प्रवर्धन समेतलाई सहयोग पुग्ने गरी प्रदेश मन्त्रिपरिषद्को बैठक विभिन्न स्थानमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

माननीय सदस्यहरू,

५६. प्रदेश यातायात गुरुयोजना तयार गरी प्रादेशिक लोकमार्ग तथा प्रादेशिक सडकसम्बन्धी आयोजना छनौट गरिनेछ। आयोजना छनौट गर्दा पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन र प्राथमिकीकरण गरेर मात्र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ। सडक, सडकपुल एवम् झोलुंगे पुल जस्ता

संरचनाहरूको नियमित मर्मत सम्भार गरी जीवनचक्र मूल्य घटाउने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ।

५७. स्थानीय तह र वडाका केन्द्र, पर्यटकीय स्थल, शैक्षिक संस्था, अस्पताल, कृषि तथा पशुपालनका पकेट क्षेत्र, उद्योग जस्ता क्षेत्रहरूलाई राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक लोकमार्गसँग आवद्ध गर्नेगरी सडक निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
५८. विकट बस्ती र विपन्न समुदायका नागरिकलाई लक्षित गर्दै आधा घण्टा भन्दा बढी समय पैदल हिड्न नपर्ने गरी नदी, खोला तथा खोल्सा पार गर्नका लागि सम्भाव्य स्थानमा प्राथमिकताका आधारमा झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्दै लगिनेछ। एक सय बीस मिटर भन्दा छोटो झोलुङ्गे पुल प्रदेश सरकारको प्राविधिक सहयोगमा स्थानीय तहले निर्माण गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ।
५९. सडक आयोजनालाई उत्पादन र आय आर्जनसँग आवद्ध गर्न नेपाल सरकार र स्थानीय तहका सम्बद्ध निकायको समन्वयमा सिँचाइ, ऊर्जा लगायतका अन्य पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरूसँग आवद्ध गरिनेछ।
६०. सडक दुर्घटनाको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सडकको स्तरोन्नति, मर्मत सम्भार, छेकाबार, सावधान संकेत, रिफ्लेक्टिभ साईनबोर्ड तथा खतरनाक घुम्तीहरूमा कन्भेक्स मिरर जडान लगायतका कार्य गरिनेछ।

६१. कपिलवस्तुको शिवपुरस्थित प्रादेशिक सामग्री परीक्षण प्रयोगशालामा आवश्यक जनशक्ति, मेसिन तथा उपकरणको व्यवस्था गरी पूर्ण क्षमतामा सञ्चालनमा ल्याइनेछ।
६२. ग्रामीण सडक सञ्जाल सुधार आयोजना लगायतका विकास साझेदार समेतको सहयोगमा सञ्चालित बहुवर्षीय आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक साझेदारी रकमको व्यवस्था गरिनेछ।
६३. प्रदेश सरकारले निर्माण सम्पन्न गरेका पूर्वाधारमा प्रदेशको छुट्टै पहिचान झल्किने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ।

माननीय सभामुख,

६४. कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइको सम्भावना पहिचान एवम् आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्न सिँचाइ क्षेत्रको दीर्घकालीन गुरुयोजना सहित आवश्यक संस्थागत एवम् कानुनी व्यवस्था गरिनेछ।
६५. कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा पुर्‍याई उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सतह, भूमिगत, लिफ्ट तथा आधुनिक प्रविधि सहितको सिँचाइ प्रणाली विकास एवम् विस्तार गरिनेछ। सतह सिँचाइको सम्भावना नभएका पहाडी टार, खेतबारी र बाँझो जमिनमा लिफ्ट प्रविधिमार्फत् सिँचाइ सेवाको विस्तार गर्दै लगिनेछ।

६६. सिँचाइ र कृषिको पारस्परिक सम्बन्धलाई प्रभावकारी बनाई “कृषकका गराः सधै हराभरा” भन्ने अभियानलाई कार्यान्वयनमा लैजान प्रदेशका सबै जिल्लामा कम्तिमा एउटा सिँचाइ र कृषिको एकीकृत योजना कार्यान्वयन गरिनेछ।
६७. सिँचाइ प्रणालीहरूको विकास र विस्तार गर्दा कृषियोग्य भूमिको रूपमा वर्गीकरण भएको क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ।
६८. जलवायु परिवर्तनका कारण जलस्रोत क्षेत्रमा उत्पन्न जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न जलाशययुक्त बहुउद्देश्यीय सिँचाइ आयोजना कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ। वर्षातको पानी सङ्कलन गर्न पोखरी, स-साना जलाशय निर्माणका साथै पुराना ताल तथा पोखरीको संरक्षण गर्न स्थानीय तहसँग सहकार्य गरिनेछ।
६९. दिगो कृषि प्रणालीका लागि भूमिगत पानीको अधिकतम उपयोग गर्न स्यालो तथा डिप ट्युववेल सिँचाइको विकास र विस्तार गरिनेछ। निर्माण सम्पन्न भएका डिप ट्युववेल सिँचाइ प्रणालीलाई मर्मत सम्भार, सुदृढीकरण तथा पुनर्निर्माण गरिनेछ।
७०. निर्माण सम्पन्न भएका सिँचाइ प्रणालीको मर्मत सम्भार तथा स्रोतको प्रबन्ध एवम् परिचालन गरी दिगो व्यवस्थापन र सञ्चालन गर्ने कार्यमा जल उपभोक्ता संस्थालाई जिम्मेवार बनाइनेछ। त्यस्ता संस्थाको क्षमता

विकासका लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

७१. जलजन्य विपद्का कारण हुने बाढी, पहिरो, डुवानबाट सृजना हुने समस्याबाट कृषियोग्य भूमि संरक्षण तथा मानव बस्तीको सुरक्षाका लागि जोखिममा रहेका क्षेत्र पहिचान गरी प्राथमिकताको आधारमा जलउत्पन्न प्रकोप न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
७२. ग्रामीण क्षेत्रमा विद्युत वितरण प्रणालीको स्तरोन्नतिमा सहजीकरण गरिनेछ। नवीकरणीय तथा वातावरणमैत्री स्वच्छ ऊर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
७३. विद्युतको पहुँच नपुगेका स्थानमा सौर्य ऊर्जा प्रविधिको प्रयोग मार्फत् लिफ्ट तथा भूमिगत सिँचाइ योजनाहरू सञ्चालनमा ल्याइनेछ। विद्युतको नियमित आपूर्ति नभई दैनिक सेवा प्रवाहमा समस्या हुने गरेका सामुदायिक विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, अस्पताल लगायतका सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा प्राथमिकताको आधारमा सौर्य ऊर्जा प्रविधिको जडान गर्दै लगिनेछ।
७४. “स्वच्छ प्रदेश: स्वस्थ प्रदेश” को अवधारणा बमोजिम वातावरणीय प्रतिकूल असर न्यूनीकरण गर्न विद्युतीय सवारी साधन प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। विद्युतीय सवारी साधनको चार्जिङ्ग स्टेशनहरू स्थापना, सञ्चालन र

विस्तार गर्न सार्वजनिक, निजी साझेदारीलाई प्रवर्धन गरिनेछ। लुम्बिनीका प्रत्येक घरपरिवार उज्यालो अभियान अन्तर्गत नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँगको समन्वयमा ग्रामीण विद्युतीकरण एवम् सौर्य ऊर्जाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ। लोकमार्ग तथा सहरी क्षेत्रमा सौर्य ऊर्जामा आधारित स्मार्ट पोलको प्रयोग र विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

७५. गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशबीचको सहकार्यमा कालीगण्डकी नदीको रानीमहल आसपासको बहाब क्षेत्र देखि माथिल्लो तटमा रानीघाट रिडी जलाशय निर्माणका लागि नेपाल सरकारसँग पहल गरिनेछ।

माननीय सदस्यहरू,

७६. एक घर: एक धाराको अभियानलाई पूरा गर्न प्रदेशका सबै स्थानीय तहको वित्तीय योजना सहितको खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (वास प्लान) लाई पूर्णता दिई प्राथमिकताका आधारमा आयोजनाहरू कार्यान्वयन गरिनेछ।
७७. दिगो विकासका लक्ष्य बमोजिमका खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी प्रादेशिक लक्ष्य हासिल गर्न खानेपानी सुरक्षा योजनामार्फत् स्रोत संरक्षण, पुनर्भरण, खानेपानी गुणस्तर सुधार तथा सरसफाईका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

७८. असी प्रतिशत भन्दा बढी भौतिक प्रगति भएका निर्माणाधीन खानेपानी आयोजनाहरूलाई आगामी आर्थिक वर्षभित्रै सम्पन्न गरिनेछ। क्रमागत आयोजनाहरूलाई भौतिक प्रगतिको आधारमा वर्गीकरण गरी प्राथमिकताका साथ सम्पन्न गर्दै लगिनेछ।
७९. प्रदेशबाट निर्माण भएका खानेपानी आयोजनामा अनिवार्य रूपमा पानी महशुल निर्धारण गरी सङ्कलन गर्न तथा योजनाको सञ्चालन र मर्मत सम्भार स्थानीय उपभोक्ता समितिबाट गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। पाँचसय भन्दा बढी धारा वितरण भएका खानेपानी योजनाको व्यावसायिक योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन अनिवार्य गर्नुका साथै सबै खानेपानी योजनाको दर्ता, नवीकरण, प्रतिवेदन तथा वार्षिक सभा जस्ता कार्यलाई नियमित बनाइनेछ।
८०. विद्युतबाट सञ्चालन हुने खानेपानी तथा सरसफाई योजना सामुदायिक खानेपानीको रूपमा निर्माण गरी विद्युत महशुल छुट, टीओडी मिटर लगायत सेन्सर रिमोट अपरेशन सिस्टम जडान गरी सञ्चालन खर्च घटाउने व्यवस्था मिलाइनेछ। वास प्रबर्धनका कार्यक्रममा निजी क्षेत्रसँग समेत साझेदारी तथा सहकार्य गरिनेछ।

८१. खानेपानी आयोजना निर्माण गर्दा सम्भाव्यताको आधारमा सिँचाइ समेत गर्न सकिने गरी बहुउपयोगी आयोजना निर्माणमा जोड दिइनेछ।
८२. छरिएर रहेका बस्तीलाई एकीकृत गर्न र बसाइँसराइलाई निरुत्साहित गर्न घनाबस्ती र सहरउन्मुख क्षेत्रहरूमा बस्ती विकास तथा सहरी पूर्वाधार निर्माण कार्य विस्तार गर्दै लगिनेछ। बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगजनी जस्ता प्राकृतिक विपद्बाट प्रभावित एवम् विस्थापितको लागि पुनर्स्थापना र बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
८३. स्थानीयस्तरमा निर्माण हुने भवन तथा संरचनाको निर्माणमा रैथाने सामग्री र प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। स्थानीय मौलिक एवम् प्राचीन वास्तुकला प्रवर्धन गर्न परम्परागत वास्तुकला र शैलीयुक्त बस्तीको संरक्षण गरिनेछ।
८४. मध्यपहाडी लोकमार्ग र हुलाकी सडकको लुम्बिनी प्रदेशस्थित खण्डको उपयुक्त स्थानमा बस्ती विकास र सहरी योजना सहितको आर्थिक कोरिडोरको विकास गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।
८५. प्रदेशका प्रत्येक जिल्लामा कम्तिमा एउटा नमूना बस्ती विकासको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरी क्रमशः कार्यान्वयन गरिनेछ।

८६. पाल्पा जिल्लाको रामपुर र स्याङ्जा जिल्लाको चापाकोट क्षेत्र समेटेर एकीकृत सहरी विकासको योजना अघि बढाउन गण्डकी प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी सङ्घीय आयोजनाको रूपमा कार्यान्वयन गर्न पहल गरिनेछ।

माननीय सभामुख,

८७. वन स्रोतको दिगो उपयोग गर्न सम्बर्धन प्रणालीमा आधारित वन व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई थप विस्तार गरिनेछ। वन व्यवस्थापनमा उपभोक्ता समूह तथा सरोकारवालाको सक्रिय सहभागितामा वन पैदावारको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी रोजगारी सृजना गरिनेछ। वन क्षेत्रलाई राजस्व वृद्धि र प्रदेश समृद्धिको प्रमुख आधारको रूपमा उपयोग र व्यवस्थापन गरिनेछ।

८८. काठको माग बढाउन प्रदेशभित्रका सरकारी भवन निर्माणमा स्वदेशी काठको अनिवार्य प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। सरकारी एवम् सार्वजनिक निकायमा स्वदेशमा उत्पादित काठबाट निर्मित फर्निचर प्रयोग गर्न प्राथमिकता दिइनेछ।

८९. वन क्षेत्रभित्रका खोला खोल्सीहरुको पानीको बहावलाई व्यवस्थापन गरी भौतिक पूर्वाधार, खेतीयोग्य जमिन, गाउँ बस्ती तथा वन क्षेत्रको संरक्षण गरिनेछ।

९०. काठको गुणस्तरमा सुधार एवम् नरम प्रजातिका काठको प्रयोग बढाउन सिजनिङ उद्योग स्थापनाका लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। प्लाईउड भेनियर, लोक्ता,

बेतबाँस लगायतका वनजन्य उत्पादनमा आधारित उद्योगलाई प्रोत्साहन गर्न आधुनिक सीप तथा प्रविधिको विस्तार गरिनेछ।

९१. वन क्षेत्र न्यून भएका स्थानीय तहमा निजी वन विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। कृषि वन कार्यक्रम मार्फत् निजी जग्गामा उच्च मूल्यका काठ, फलफूल एवम् औषधीजन्य विरुवाको वृक्षारोपण सहित आयआर्जनका अवसर सिर्जना हुने व्यवस्था मिलाइनेछ। नदी उकास, खोला किनार, सार्वजनिक बाँझो जग्गामा वृक्षारोपण कार्यलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ। रुख रोप्न र उत्पादन गर्न निजी क्षेत्रलाई लिजमा जग्गा उपलब्ध गराउने विषयमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। निजी जग्गाको काठ प्रयोग तथा बिक्री वितरणलाई सहज बनाउन कानुनी एवम् प्रक्रियागत सुधार गरिनेछ।

९२. पारिस्थितिकीय सन्तुलन कायम राख्न महत्वपूर्ण र जोखिममा रहेका जलाधार क्षेत्रको संरक्षण एवम् व्यवस्थापन कार्यमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको समेत श्रोत परिचालन गरी एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन गरिनेछ।

९३. वन्यजन्तुका लागि पिउने पानीको आपूर्ति, आगलागी नियन्त्रण एवम् पुनर्भरणका लागि पहाडी तथा हिमाली जिल्लामा पोखरी र तराईका जिल्लाका सामुदायिक

वनमा जलाशय निर्माणको कार्यक्रम अभियानका रूपमा सञ्चालन गरिनेछ।

९४. जलवायु वित्तबाट नेपाललाई प्राप्त हुने लाभको उचित हिस्सा प्राप्त गर्न नेपाल सरकारसँग समन्वय गरिनेछ। जलवायुजन्य जोखिमको न्यूनीकरण र समुदायस्तरमा अनुकूलनका लागि वृक्षारोपण, वर्षातको पानी सङ्कलन तथा सदुपयोगका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
९५. वन डढेलो नियन्त्रणका लागि वन क्षेत्रमा रहेका पात पतिङ्गर र स्याउला सङ्कलन गरी प्राङ्गारिक मल बनाउन विशेष अभियान चलाइनेछ। स्थानीय तह एवम् वन उपभोक्ता समूहसँगको सहकार्यमा डढेलो नियन्त्रण सञ्जाल गठन र परिचालन, औजार उपकरणको प्रबन्ध, मौसमी हेरालुको व्यवस्था तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
९६. मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि वासस्थान व्यवस्थापन एवम् घाइते वन्यजन्तुको उद्धार तथा उपचार गरिनेछ। घाइते तथा असहाय वन्यजन्तु उद्धार केन्द्र स्थापना र व्यवस्थापनमा आवश्यक सहयोग पुऱ्याइनेछ। चोरी निकासी र वन्यजन्तुको अवैध व्यापार नियन्त्रण गर्न प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ।
९७. वन्यजन्तुबाट भएको क्षतिको राहत वितरण प्रक्रियालाई सरल र सहज बनाई घरदैलोमै राहत उपलब्ध गराउने

व्यवस्था मिलाइनेछ। वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिबाट प्रभावितका लागि बिमा कार्यक्रम विस्तार गरिनेछ।

९८. सतिसाल, विजयसाल, श्रीखण्ड, रक्तचन्दन, चाप, महुवा जस्ता वनस्पति र गिद्ध, हुचिल, सालक, पाटेबाघ लगायत महत्वपूर्ण एवम् लोपोन्मुख प्रजातिका वन्यजन्तुहरुको संरक्षण एवम् प्रवर्धन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउदै लगिनेछ। प्रकृति, संस्कृति र पर्यावरणको सन्तुलन कायम गर्न नमुना नक्षत्र बाटिका निर्माण गरिनेछ।

९९. “हरियाली सहितका सडक पूर्वाधार, सहरी सुन्दरताको आधार” भन्ने नाराका साथ ग्रामीण तथा सहरी सडकमा ग्रीन बेल्टको विकास गरी सुन्दरता अभिवृद्धि गर्न वृक्षारोपण कार्यक्रम अभियानका रुपमा सञ्चालन गरिनेछ। सरकारी कार्यालय परिसर तथा सार्वजनिक स्थलमा फलफूलका विरुवा रोपण गरिनेछ।

१००. बहुमूल्य जडिबुटी तथा गैहृकाष्ठ वनपैदावारको उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरणमार्फत समुदायको आयआर्जन वृद्धि एवम् जीवनस्तर सुधार गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१०१. वन प्रशासन तथा अनुसन्धान केन्द्रको संस्थागत सुधार गरिनेछ। अध्ययन एवम् अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाई अनुसन्धानबाट प्राप्त नतिजालाई वन तथा वातावरण क्षेत्रका नीति निर्माणमा प्रयोग गरिनेछ। कर्मचारी एवम् सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गरी

वन व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षण कार्य प्रभावकारी बनाइनेछ।

१०२. चुरेक्षेत्रको संरक्षणका लागि स्थानीय तह एवम् वन उपभोक्ता समूहको सहकार्यमा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। चुरे श्रृङ्खलाको उपल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा जलाधारको संरक्षण गर्दै तराइ र भित्री मधेशका मैदानी भूभाग र चुरेबीचको पर्यायवरणीय सहसम्बन्धलाई जीवन्त बनाउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। नेपाल सरकारबाट सञ्चालित चुरे क्षेत्र लक्षित कार्यक्रमलाई प्रदेश सरकारको समन्वयमा सञ्चालन गर्ने गरी व्यवस्था मिलाउन आवश्यक पहल गरिनेछ।

माननीय सभामुख,

१०३. प्राविधिक एवम् उच्च शिक्षालाई पहुँचयोग्य, गुणस्तरीय, सर्वसुलभ र समयसापेक्ष बनाउन प्रादेशिक शिक्षा नीति तर्जुमा गरिनेछ।

१०४. सामुदायिक विद्यालयप्रति सरोकारवालाको अपनत्व बढाउन “मेरो विद्यालय मेरो दायित्व” अभियानलाई सबै विद्यालयमा विस्तार गरिनेछ। स्थानीय पाठ्यक्रममा सकारात्मक सोच, योग, ध्यान, मानव मूल्य तथा खुसी अभिवृद्धि गर्ने विषय समावेश गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।

१०५. प्राज्ञिक अनुसन्धान, वैज्ञानिक सोच र नवप्रवर्तनका लागि विज्ञान, प्रविधि, ईन्जिनियरिङ र गणित (स्टेम) शिक्षालाई विस्तार गर्दै लगिनेछ। उच्च शिक्षामा अनुसन्धानलाई

शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्ग बनाउँदै विद्यार्थीको सहभागितामा गराइने अनुसन्धानका लागि “अनुसन्धान वृत्ति कार्यक्रम” सञ्चालन गरिनेछ।

१०६. शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि उच्च शिक्षामा आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार विकास गर्ने कार्यलाई विस्तार गर्दै लगिनेछ। भौतिक पूर्वाधारलाई विपद् उत्थानशील बनाई विपद्को अवस्थामा पनि शिक्षण सिकाइको निरन्तरता हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१०७. प्रदेश सरकार, औद्योगिक प्रतिष्ठान र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको सहकार्यमा जनशक्तिको आवश्यकता प्रक्षेपण गरी तदनु रूप जनशक्ति विकास गर्दै जाने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१०८. प्रदेश गौरवको आयोजनाको रूपमा रहेको लुम्बिनी प्राविधिक विश्वविद्यालयको भौतिक तथा अन्य संरचना विकास गरी प्राविधिक उच्च शिक्षाको उत्कृष्ट केन्द्रको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ। विदेशी विद्यार्थीलाई आकर्षित गर्न छात्रवृत्तिको समेत व्यवस्था गरिनेछ। विश्वविद्यालयबाट उत्पादित जनशक्तिलाई इन्टर्नसीप तथा स्वयंसेवाका लागि परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१०९. विद्यालय शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिममा पहुँच नभएका तथा पहुँच कम भएका दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, मुक्तकमैया, कम्लहरी, पिछडावर्ग, विपन्न वर्गलगायत लक्षित समुदायको

शिक्षामा पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका असल अभ्यासको आदान प्रदान गर्ने कार्यमा सहजीकरण गरिनेछ।

११०. “पढ्दै, सिक्दै, कमाउँदै” अवधारणा बमोजिम प्राविधिक शिक्षालय र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थालाई उत्पादन इकाइको रूपमा समेत विकास गर्न स्थानीय तह, शिक्षालय तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थासँगको साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१११. “शिक्षासँगै सीप पनि” अभियान अन्तर्गत युवा विद्यार्थीलाई उद्यमशील बनाउन र रोजगारीका अवसरहरु वृद्धि गर्न प्रत्येक विद्यार्थीले सम्बन्धित शैक्षिक संस्थामार्फत् कम्तिमा एउटा नवप्रवर्तनमा आधारित सीपमूलक तालिम लिने व्यवस्था मिलाइनेछ।

११२. प्रदेशमा सञ्चालित प्राविधिक शिक्षालय मध्येबाट छनौट गरिएको एउटा शिक्षालयलाई नमूनाको रूपमा विकास गर्न शैक्षिक एवम् प्रविधिमैत्री पूर्वाधार तथा संरचना निर्माण कार्यमा सहयोग पुऱ्याइनेछ।

११३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमलाई निजी, गैरसरकारी क्षेत्र, उद्योगी एवम् व्यवसायीको सहभागितामा बजारको आवश्यकतामा आधारित सीप विकास तालिम, औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम, वृत्ति

मार्गदर्शन, अनौपचारिक तथा अरीतिक सिकाइको परीक्षण र प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

११४. प्रयोगशाला, पुस्तकालय, नवप्रवर्तन इकाइ, उत्पादन इकाइ, ज्ञान व्यवस्थापन इकाइ जस्ता संरचना तथा पूर्वाधारको विकास एवम् विस्तार गरी शिक्षालाई सीप विकास, नवप्रवर्तन र उद्यमशीलता उन्मुख बनाइनेछ।

११५. स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा शिक्षक तथा विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान एवम् प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

११६. माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (SEE) मा प्राप्त नतिजाको आधारमा विद्यालयलाई अनुदान उपलब्ध गराइनेछ। विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा शिक्षकलाई जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउँदै लगिनेछ। अवकाशप्राप्त प्राध्यापक तथा शिक्षकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई शैक्षिक उन्नयनमा उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। गणित र विज्ञान विषयको नतिजा सुधारका लागि शिक्षकलाई तालिम र प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

११७. लुम्बिनी प्राविधिक विश्वविद्यालय, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रतिष्ठान, शिक्षा तालिम केन्द्र र नवप्रवर्तन केन्द्रको प्राविधिक सहयोगमा शिक्षण विधि र पद्धतिमा सुधार तथा रूपान्तरण गर्दै लगिनेछ।

११८. माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ११ र १२) र उच्च शिक्षामा अध्ययनरत लक्षित वर्ग, क्षेत्र, लिङ्ग र समुदायका

विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराई शिक्षामा पहुँच र सहभागिता विस्तार गर्दै लगिनेछ।

११९. विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने स्रोत कक्षालाई दिँदै आएको सहायतालाई निरन्तरता दिइनेछ। मदरसा, गुरुकुल र गुम्बा जस्ता परम्परागत विद्यालयलाई अन्य विद्यालय सरह नियमन तथा सहजीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१२०. मानव विकास सूचकाङ्कमा पछाडि परेका स्थानीय तहमा सञ्चालित विद्यालयमध्ये विद्यार्थी संख्या धेरै भएका स्कुलमा विद्यालय स्वास्थ्यकर्मी कार्यक्रमलाई विस्तार गर्दै लैजाने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१२१. साक्षरता, निरन्तर शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिँदै साक्षरतालाई जीवनोपयोगी सीपसँग आवद्ध गरिनेछ। नेपाल सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा अनौपचारिक शिक्षाको समकक्षता निर्धारणका लागि आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ।

१२२. बालबालिकाको शिक्षा पाउने मौलिक हक सुनिश्चित गर्दै स्थानीय तहको समन्वयमा विद्यार्थी संख्या कम भएका विद्यालयलाई मर्जरमा जान प्रोत्साहन गरिनेछ।

१२३. सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीलाई सरकारी अस्पतालमा उपचारका लागि छुट एवम् सहूलियत प्रदान गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

१२४. आङ्गिक क्याम्पस नभएका जिल्लामा सञ्चालित सामुदायिक क्याम्पसमध्ये बढी विद्यार्थी अध्ययनरत रहेका एक एक वटा क्याम्पसलाई नमूना सामुदायिक क्याम्पसका रूपमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

माननीय सभामुख,

१२५. प्रदेशलाई लैङ्गिकमैत्री, बालमैत्री, अपाङ्गता तथा ज्येष्ठ नागरिकमैत्री प्रदेशको रूपमा स्थापित गर्न महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी कानूनहरुमा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ।

१२६. “लुम्बिनीका महिला उद्यमशीलतामा पहिला” भन्ने मूल मर्मलाई आत्मसात् गर्दै स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा महिला उद्यमशीलता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१२७. विकास र शासकीय संरचनाका सबै क्षेत्रमा सारभूत लैङ्गिक समानता कायम गर्न लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धतिलाई सुदृढ गर्दै मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ।

१२८. महिला हकहितको संरक्षण, सम्बर्द्धन, विकास र सशक्तीकरणका लागि संस्थागत प्रबन्ध गर्न प्रदेश महिला विकास परिषद् गठन गरिनेछ। लैङ्गिक हिंसा पीडित र प्रभावितका लागि प्रतिरोधात्मक, संरक्षणात्मक, उपचारात्मक तथा पुर्नस्थापना सेवाको विस्तार गर्दै लगिनेछ। दाङ जिल्लाको घोराहीमा पुर्नस्थापना केन्द्र निर्माण गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ।

१२९. बालबालिकामाथि हुने दुर्व्यवहार, हिंसा, शोषण र भेदभाव एवम् बालश्रमको अन्त्य गर्दै बालमैत्री प्रदेश निर्माणका लागि स्थानीय तहसँग सहकार्य गरिनेछ। बालविवाह अन्त्यका लागि विशेष अभियान सञ्चालन गरिनेछ।
१३०. स्थानीय तह, गैरसरकारी संघसंस्था समेतको समन्वय र सहकार्यमा प्रदेशलाई सडक मानवमुक्त तथा सडक बालबालिकामुक्त बनाउने अभियान सञ्चालन गरिनेछ। सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, पारिवारिक पुनर्स्थापनाको कार्यलाई निरन्तरता दिँदै शिक्षा प्राप्तिको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ।
१३१. “ज्येष्ठ नागरिक समाजका अमूल्य निधि” भन्ने मान्यतालाई आत्मसात गर्दै ज्येष्ठ नागरिकको आत्मसम्मान अभिवृद्धि र ज्ञान, सीप तथा अनुभवको पुस्तान्तरणका लागि विद्यालय एवम् स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
१३२. विपद्मा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लगायत संकटासन्न समुदायको संरक्षणका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनमा लैङ्गिक समानता, अपाङ्गता र सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणालाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
१३३. महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, मुक्त कर्मैया, कम्लहरी,

सुकुम्बासी, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत, पिछडा वर्ग, विपन्न र जोखिममा रहेका समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरणका लागि सम्बन्धित सङ्घ संस्थासँगको समन्वयमा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१३४. स्थानीय तहको समन्वय र सहकार्यमा घरेलु हिंसा पीडित महिलाहरुको पुनर्स्थापनाको लागि सेफ हाउस र अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सामुदायिक पुनर्स्थापना कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

माननीय सभामुख,

१३५. प्रदेशका युवाहरुमा आशा जगाउने, क्षमता बढाउने, नैतिकता प्रवर्धन गर्ने, सीप र उद्यमशीलता विकास गरी उत्पादनसँग जोड्न तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। युवाहरुलाई रचनात्मक र सिर्जनशील कार्यमा परिचालन गर्न युवा क्लबहरु गठन तथा सञ्चालनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। स्थानीय तहको समन्वयमा युवा लक्षित स्काउट सम्बन्धी कार्यक्रम विद्यालयस्तरमा सञ्चालन गरिनेछ।

१३६. युवाहरुलाई अध्ययन तथा अनुसन्धानमा प्रोत्साहित गर्न प्रदेश सरकार फेलोशीप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

१३७. “स्वास्थ्यका लागि खेलकुद” कार्यक्रम मार्फत् खेलकुदप्रति रुची जगाउन एवम् सहभागिता बढाउन

खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन एवम् खेलाडीको व्यावसायिक क्षमता वृद्धिसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुका साथै लक्षित समूहलाई केन्द्रित गरी खेलकुद सामग्री वितरण गरिनेछ।

१३८. नेपाल सरकार र स्थानीय तह तथा समुदाय समेतको सहलगानीमा खेलकुद पूर्वाधारको निर्माण गर्दै लैजाने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१३९. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताका लागि प्रतिस्पर्धी खेलाडी तयार गर्न प्रशिक्षणका साथै प्रदेशस्तरका खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। प्रदेशको प्रतिष्ठा बढाउने प्रतिभाशाली खेलाडीलाई थप प्रोत्साहन र हौसला प्रदान गर्न पुरस्कारसहित सम्मान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

माननीय सभामुख,

१४०. "सुरक्षित मातृत्व अभियान" अन्तर्गत ANC to PNC निःशुल्क प्याकेज, दुर्गम स्थानको लागि निःशुल्क हवाई उद्धार सेवा सञ्चालनका लागि नेपाल सरकारसँग समन्वय गरिनेछ। सेवाग्राहीको चाप, भौगोलिक अवस्था, दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपलब्धताको आधारमा सुरक्षित प्रसुती सेवालाई संघ र स्थानीय तहसँगको समन्वयमा रणनीतिक स्थानमा सञ्चालनका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ। जनसंख्या व्यवस्थापनका लागि परिवार योजना कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। स्थानीय तहसँगको

समन्वयमा ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड सेवा र दक्ष प्रसुतीकर्मी सेवालाई अभियानको रूपमा अगाडि बढाइनेछ।

१४१. "मानसिक स्वास्थ्यमा सुधारःस्वस्थ नागरिक लुम्बिनीको आधार" भन्ने नाराका साथ बढ्दो मानसिक स्वास्थ्यको समस्या तथा आत्महत्याको रोकथाम र उपचारको लागि स्वास्थ्य संस्था र समुदायस्तरमा योग, ध्यान तथा मनोसामाजिक परामर्श लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। लुम्बिनी प्रदेश मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक रणनीतिक कार्ययोजना (२०८१-२०८६) कार्यान्वयन गरिनेछ। विद्यालय नर्स तथा रोभिङ नर्स कार्यक्रमलाई क्रमशः सबै स्थानीय तहसम्म विस्तार गरिनेछ।

१४२. "मेरो स्वास्थ्यः मेरो जिम्मेवारी" भन्ने तथ्यलाई आत्मसात् गर्दै स्वस्थकर जीवनशैलीका लागि शारीरिक, मानसिक, सामाजिक तथा आध्यात्मिक स्वास्थ्य प्रवर्धन गर्न ध्यान, योग र खुल्ला व्यायामशाला, स्वास्थ्यका लागि खेलकुद, स्थानीय कृषि उपज तथा रैथाने बालीको उपभोग तथा भान्सा सुधार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। बढ्दो नसर्ने रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणलाई प्राथमिकतामा राखी क्रमशः सबै स्थानीय तहमा विस्तार गर्दै लगिनेछ। विद्यालयमा "विद्यार्थी स्वास्थ्य क्लब" गठन तथा परिचालन र स्वास्थ्य परीक्षणको अभिलेखीकरण प्रणाली विकास गर्दै लगिनेछ।

१४३. राप्ती प्रादेशिक अस्पताललाई दुई सय शैयाको अस्पतालमा स्तरोन्नति गरी सेवा विस्तार गरिनेछ। पचास शैयामा सञ्चालनमा रहेका पूर्वाधार तथा मापदण्ड पूरा गरेका अस्पतालहरूलाई क्रमशः स्तरोन्नति गर्दै लगिनेछ। अस्पतालहरूमा स्वास्थ्य प्रवर्धन कक्ष, बाँझोपन व्यवस्थापन सेवा, जन्मजात विकलाङ्ग परीक्षण सेवा, नवजात शिशु सघन उपचार इकाइ, जलन उपचार कक्ष, स्तनपान व्यवस्थापन इकाइ, आमाको दुग्ध संकलन बैंक, निःशुल्क रक्तसञ्चार सेवा र जेष्ठ नागरिक उपचार सेवा तथा प्रसामक सेवा विस्तार गर्दै लगिनेछ। दुर्गम तथा बिरामीको चाप रहेको स्थानमा विशेषज्ञ एवम् शल्यक्रिया सेवा सहितको स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गरिनेछ।

१४४. प्रदेश मातहतका अस्पतालमा सञ्चालनमा रहेको डाईलाइसिस सेवालाई विस्तार गर्दै लगिनेछ। मुटुको भल्भ प्रत्यारोपण, मृगौला प्रत्यारोपण र क्यान्सर रोगको उपचारमा प्रति व्यक्ति दुई लाख रुपैयाँको सहूलियत र आँखाको नानीको निःशुल्क प्रत्यारोपण गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।

१४५. "मोबाइल एपको प्रभावकारी प्रयोग, स्वास्थ्य सेवाको उच्चतम उपयोग" भन्ने नाराका साथ लुम्बिनी प्रदेशको प्रमुख स्वास्थ्य समस्याका रूपमा रहेको महिला तथा बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण अवस्थाको निरन्तर निगरानीका लागि सामुदायिक स्वास्थ्य सूचना प्रणाली

कार्यक्रम (Family Health Profile) लाई विस्तार गरिनेछ।

१४६. मदिरा, सुर्तिजन्य तथा लागु औषधको दुर्व्यसनी नियमन तथा नियन्त्रण लागि विद्यमान कानूनहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै "हरेक नीतिमा स्वास्थ्य" को विषय समावेशका लागि पैरवी गरिनेछ। स्वस्थकर आहारका लागि प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
१४७. सिकलसेल, थालासेमिया र हेमोफिलिया रोगको सचेतना, स्क्रिनिङ्ग र बिमा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। बिरामीहरुको तथ्यांकका लागि **HDHMIS** को विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। बर्दिया जिल्लामा रोगको उपचारका लागि निर्मित अस्पताल भवनमा सेवा सञ्चालनको लागि समन्वय तथा सहजीकरण गरिनेछ।
१४८. लुम्बिनी प्रदेशको गौरवको आयोजनाको रूपमा रहेको लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताललामा मेडिकल शिक्षा अध्यापनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न सङ्घीय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ। प्रदेश मातहतका अस्पतालहरुबाट प्रदान गरिने गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाका लागि जनशक्ति पदपूर्ति, औषधी तथा स्वास्थ्यजन्य सामग्री, औजार उपकरणहरुको उचित व्यवस्थासहित शल्यक्रिया सेवा व्यवस्थित गर्ने तथा विस्तारित स्वास्थ्य सेवा (EHS) लाई प्रभावकारी रूपमा

सञ्चालन गरिनेछ। अस्पताल फार्मसीहरु थप व्यवस्थित गरी सञ्चालन गरिनेछ।

१४९. स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेही सेवाको सुनिश्चितताको लागि विद्युतीय प्रविधिको उपयोग गरी प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ। स्वास्थ्य संस्थालाई शान्ति क्षेत्रको रुपमा सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन गरिनेछ। स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्याको अध्ययन, अनुसन्धान तथा खोज कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।

१५०. चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी, कर्मचारी तथा महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुको क्षमता अभिवृद्धि, वृत्ति विकास तथा स्थायित्वको लागि विकास साझेदार, वित्तीय तथा शैक्षिक संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ। प्रदेश मातहतका दुर्गम क्षेत्रका अस्पतालमा चिकित्सकीय सेवाहरु परिचालनका लागि प्रोत्साहन उपलब्ध गराउन सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ। निजी स्वास्थ्य संस्थाहरुले प्रदान गर्ने सेवामा सहजीकरण गर्दै विपन्न नागरिकका लागि निःशुल्क सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ।

१५१. मलेरिया, डेंगी, कालाजार, कुष्ठरोग लगायत उष्ण प्रदेशीय उपेक्षित रोगहरु तथा क्षयरोग, हेपाटाइटिस र एच.आई.भी. एड्सको समयमै व्यवस्थापन तथा केशमा आधारित सर्भिलेन्सलाई प्रभावकारी रुपमा संचालनका लागि समन्वय तथा सहजीकरण गरिनेछ। सर्पदंश

उपचार सेवामा सबैको पहुँच हुने गरी सुदृढ एवम् विस्तार गरिनेछ।

माननीय सदस्यहरु,

१५२. प्रदेशको शान्ति सुरक्षा, अपराध नियन्त्रण, सडक सुरक्षा तथा विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रविधिमैत्री बनाउदै सुरक्षा निकायको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक प्रबन्ध मिलाइनेछ। प्रहरी समायोजन, क्षमता विकास एवम् संरचनागत सुधारका लागि नेपाल सरकारसँग समन्वय गरिनेछ।

१५३. नेपाल सरकार, स्थानीय तह, निजीक्षेत्र एवम् सहयोगी संस्था लगायतका सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गरी विपद् व्यवस्थापनका पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनर्लाभिका कार्य प्रभावकारी बनाइनेछ। प्रदेश आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रलाई चौबिसै घण्टा सञ्चालनमा ल्याइनेछ। स्थानीय आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको संस्थागत क्षमता विकासमा समेत सहयोग तथा सहजीकरण गरिनेछ।

१५४. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन विषयगत क्लस्टरको संयोजन गर्ने निकायले आ-आफ्नो कार्यक्षेत्रभिन्न आपतकालीन योजना बनाउने, प्रतिकार्यको नमुना प्रदर्शन गर्ने लगायतका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१५५. “विपद् उत्थानशील हाम्रा गाउँ, सुरक्षित बनाउँछौ आफ्नो ठाउँ” भन्ने मूल नाराका साथ जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्न विपद् उत्थानशील विकास व्यवस्थापनको अवधारणालाई प्रत्येक क्षेत्रगत कार्यक्रमहरूमा आन्तरिकीकरण गरिनेछ।
१५६. प्रदेश सरकार र अन्य साझेदारसँगको सहकार्यमा विद्यालयमा आधारित विपद् पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापन स्रोत केन्द्र स्थापना गरी विद्यालयहरू मार्फत् विपद् प्रतिरक्षाको अभियान समुदायमा विस्तार गरिनेछ।
१५७. विपद् पूर्व सूचना प्रणालीलाई सुदृढ, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ। प्रदेशस्थित सङ्घीय जल तथा मौसम कार्यालयहरूबाट प्रवाह हुने प्राथमिक सूचना प्रदेशमा समेत तत्काल उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइनेछ। प्रदेश राजधानीस्थित देउखुरी उपत्यकाको उपयुक्त स्थानमा मौसम केन्द्र स्थापना गर्ने कार्य अघि बढाइनेछ।
१५८. विपद्जन्य घटनामा हराएका व्यक्तिहरूको खोज तथा उद्धार कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सुरक्षा निकायको क्षमता अभिवृद्धिका साथै आवश्यक उपकरण लगायतका सामग्रीको प्रबन्ध गरिनेछ।
१५९. नेपाल सरकार र स्थानीय तह एवम् सुरक्षा निकाय, शैक्षिक संस्था, सञ्चार माध्यम लगायतका निकायसँग समन्वय गरी लागु औषध दुरुपयोग न्यूनीकरणसम्बन्धी

सचेतनामूलक कार्यक्रम विस्तार गर्दै लगिनेछ।
प्रदेशस्तरमा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना एवम् सञ्चालन
गर्ने विषयमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

१६०. प्रदेशस्थित कारागार तथा बाल सुधार गृहको भौतिक
पूर्वाधार निर्माण र मर्मत सम्भार कार्य नेपाल
सरकारसँगको समन्वय एवम् प्राथमिकताका आधारमा
गर्दै लगिनेछ। कैदीबन्दी तथा कानूनको विवादमा
परेका बालकका लागि तनाव व्यवस्थापन, मनोसामाजिक
परामर्श सहितका सीप विकास र शैक्षिक कार्यक्रम
सञ्चालनमा सहयोग गरिनेछ।

१६१. सशस्त्र द्वन्द्व, जनआन्दोलन, मधेश आन्दोलन लगायतका
घटनामा घाइते, अपाङ्ग, भएका व्यक्ति तथा सहिद र
बेपत्ता पारिएका व्यक्तिका परिवारका सदस्यलाई नेपाल
सरकारसँग समन्वय गरी सरकारी अस्पतालमा उपचार
र जीवनोपयोगी सीपमूलक तालिम कार्यक्रम सञ्चालन
गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ।

१६२. प्रदेशको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने सञ्चार माध्यमको दर्ता,
नवीकरण लगायतका काम प्रदेशबाटै हुने व्यवस्था
मिलाइनेछ।

१६३. शासकीय सुधार, विकास निर्माण, सेवा प्रवाह, लगायतका
सूचनाहरू आम नागरिकसम्म सहज र सरल रूपमा
पुऱ्याउन सञ्चार माध्यम एवम् प्रेस जगतसँग सहकार्य
गरिनेछ। प्रदेश सरकारबाट सञ्चालन र व्यवस्थापन

गर्ने गरी सञ्चार माध्यम स्थापनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

१६४. सार्वजनिक महत्व एवम् सरोकारका विषयमा आम नागरिकलाई जागरुक र सुसूचित गराउन सो सम्बन्धी कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारणमा सार्वजनिक तथा निजी रेडियो, टेलिभिजन, छापा र अनलाइन सञ्चार माध्यमसँग सहकार्य गरिनेछ।

१६५. यस प्रदेशमा सञ्चालनमा रहेका सञ्चार माध्यममार्फत् प्रकाशन तथा प्रसारण हुने सूचना, सन्देश, विज्ञापन लगायतका सञ्चार सामग्रीहरु एकीकृत गरी एकद्वार प्रणालीमार्फत् वितरण गर्न प्राथमिकता दिइनेछ।

१६६. प्रदेश सरकारबाट निर्माण भएका कानुनमा आम नागरिकको सहज पहुँचका लागि ल पोर्टल तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ। प्रदेश राजपत्रको सम्पादन तथा प्रकाशनलाई व्यवस्थित बनाई सरोकारवाला तथा सर्वसाधारणको सहज पहुँच हुने व्यवस्था मिलाइनेछ। कानुन निर्माणको प्रक्रियामा पूर्व विधायिकी परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। स्थानीय तहबाट निर्माण भएका कानुनहरुको अध्ययन गरी प्रदेश कानुनबमोजिम एकरूपता र सामञ्जस्यता कायम गर्दै लैजाने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१६७. प्रदेश सरकारका निकायबाट प्रवाह हुने सेवा, तथ्याङ्क एवम् सूचना व्यवस्थापनलाई प्रविधिमैत्री बनाउँदै लगिनेछ।

माननीय सदस्यहरु,

१६८. सार्वजनिक खर्चलाई मितव्ययी, पारदर्शी, प्रभावकारी र नतिजामूलक बनाउन चालु खर्चलाई वाञ्छित सीमाभित्र राख्दै पुँजीगत खर्च वृद्धि गर्न मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

१६९. प्रदेश सरकारको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमता विस्तार गर्न राजस्वको दायरा फराकिलो बनाउँदै लगिनेछ। राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी राजस्व सङ्कलनका लागि नीतिगत र संरचनागत सुधार गरिनेछ।

१७०. बहुवर्षीय र स्रोत सुनिश्चितता प्राप्त आयोजना समयमै सम्पन्न हुने गरी प्राथमिकताका आधारमा बजेट विनियोजन गरिनेछ। दायित्व सृजना भएका क्रमागत आयोजना तथा निर्माण कार्य शुरू भई सम्पन्न नभएका अधुरा आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयनमा लगिनेछ। पूर्वाधार विकासका साना आयोजना स्थानीय तहमार्फत् कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१७१. सङ्घीय र स्थानीय तहमार्फत् कार्यान्वयन भैरहेका आयोजनासँग प्रदेशका आयोजनाको दोहोरोपन हटाउनका

लागि सङ्घीय कार्यालय र स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।

१७२. प्रदेशको समग्र आर्थिक विकासका लागि निजी, सहकारी, गैरसरकारी क्षेत्र तथा विकास साझेदारहरूसँगको समन्वय र सहकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ।

१७३. दिगो विकास लक्ष्य, क्षेत्रगत रणनीतिहरू, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा गरिएको प्रतिबद्धता र अन्तरप्रदेश समन्वय र सह-लगानीमा कार्यान्वयन हुने आयोजनालाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ।

१७४. वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत् स्थानीय तहमा विनियोजन भएको बजेटको कार्यान्वयन अवस्था र प्रगति विवरण यथासमयमै प्राप्त गर्न सकिने गरी सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणालीको विकास गरिनेछ।

१७५. प्रदेश र प्रदेश भित्रका स्थानीय तहमा विकास साझेदारको सहयोगमा सञ्चालन हुने आयोजनाहरूको विवरण अद्यावधिक गर्नुका साथै दोहोरो नपर्ने गरी प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा केन्द्रित गर्न नेपाल सरकार एवम् स्थानीय तहसँग समन्वय गरिनेछ।

माननीय सदस्यहरू,

१७६. नागरिकले अनुभूत गर्ने गरी भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्दै सदाचारयुक्त र भ्रष्टाचारमुक्त लुम्बिनी प्रदेश निर्माणका लागि “सुशासन

प्रवर्धन तथा भ्रष्टाचार न्यूनीकरण सम्बन्धी पाँच वर्षे रणनीतिक कार्ययोजना” प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।

१७७. प्रदेश सरकारबाट प्रवाह हुने सेवालाई निष्पक्ष, पारदर्शी, पहुँचयोग्य, सहज र छिटोछरितो बनाउन सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्दै सेवा प्राप्तिको लागत, समय र दुरी घटाउँदै लगिनेछ। सेवा प्रवाहमा देखिएका समस्या तत्काल सम्बोधन गर्न “सेवाग्राहीसँग प्रदेश सरकार” कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याई नागरिकका गुनासोहरु न्यूनीकरण गरिनेछ। मोबाइल एप्लिकेशन, टोल फ्री सेवा, क्यु.आर. कोड जस्ता विद्युतीय माध्यमको प्रयोग मार्फत् प्राप्त गुनासोहरुलाई तत्काल सम्बोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१७८. राष्ट्रसेवक कर्मचारीलाई व्यावसायिक, सिर्जनशील, उत्प्रेरित र उच्च मनोबलयुक्त बनाउन सेवा सुविधामा समयानुकूल सुधार सहित आवश्यक नीतिगत, संस्थागत र संरचनात्मक सुधार गर्दै लगिनेछ।

१७९. सार्वजनिक प्रशासन, विकास व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहको सुधारको लागि गरिने अध्ययन तथा अनुसन्धानमा अवकाश प्राप्त राष्ट्रसेवक एवम् प्रदेश भित्रका प्राज्ञिक, विद्वत् क्षेत्रका व्यक्तिहरुको विषयक्षेत्रगत ज्ञान, सीप, अनुभव र विज्ञता उपयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१८०. प्रदेश तथा स्थानीय तहमा कार्यरत स्थायी कर्मचारीलाई योगदानमा आधारित निवृत्तिभरणको निमित्त कोषकट्टी तथा व्यवस्थापनको कार्य प्रभावकारी बनाइनेछ। कर्मचारीको मनोबल उच्च राख्न क्रमशः कर्मचारी सन्तति छात्रवृत्ति, बिमा लगायतका सुविधाको व्यवस्था मिलाइनेछ। प्रदेश राजधानी देउखुरीमा कामकाज गर्ने गरी खटिएका कर्मचारीलाई प्रोत्साहनका लागि आवश्यक व्यवस्थाका साथै स्वीकृत स्थायी दरवन्दीमा करार सेवामा कार्यरत कर्मचारीलाई योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजनामा सहभागी गराउने प्रकृया अगाडि बढाइनेछ।
१८१. कर्मचारीको सरुवा, बढुवा र वृत्तिविकास प्रणालीलाई निष्पक्ष, पारदर्शी तथा अनुमानयोग्य बनाउन पदस्थापन तथा सरुवा सम्बन्धी मापदण्ड बनाइ कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
१८२. प्रदेश निजामती किताबखाना स्थापना गरी प्रदेश तथा स्थानीय तहका कर्मचारीको पद दर्ता, सिटरोल, सम्पत्ति विवरण तथा अन्य वैयक्तिक विवरणलाई व्यवस्थित गरिनेछ।
१८३. हाल अघि बढाइएको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको कार्य पूरा गरिनेछ । प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा प्रदेश सरकारका संगठन तथा दरवन्दी पुनरावलोकन गरी समग्र संरचनाहरूलाई सक्षम र मितव्ययी बनाइने छ।

१८४. सार्वजनिक सेवामा कार्यरत राष्ट्रसेवक कर्मचारी, जनप्रतिनिधि र पदाधिकारीमा आध्यात्मिकता र पूर्वीय दर्शनको प्रभाव आन्तरिकीकरण गर्दै योग, ध्यान र सकारात्मक सोच विकासका व्यावहारिक अभ्यास मार्फत् नैतिकता, सदाचार र निष्ठायुक्त संस्कृतिको प्रवर्धन गर्दै लगिनेछ।
१८५. मन्त्रिपरिषद्को बैठकलाई प्रविधिमैत्री बनाई निर्णयलाई डिजिटाइज गर्दै लगिनेछ। निर्णय कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने पद्धतिलाई संस्थागत गरिनेछ।
१८६. सुशासन प्रवर्धन गर्न, सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो र सरल बनाउने उद्देश्यले प्रदेश सरकारका काम कारबाहीमा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरिनेछ।
१८७. प्रदेशबाट प्रवाह हुने मुख्य सेवाहरूलाई विद्युतीय प्रणालीमा रूपान्तरण गरी एकीकृत प्रदेश पोर्टलद्वारा सेवा उपलब्ध गराउने प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ। प्रदेश सरकारको आफ्नै विद्युतीय नेटवर्कको स्थापना गर्ने प्रक्रिया शुरु गरिनेछ।
१८८. प्रदेश तथा स्थानीय तहका निर्वाचित जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको व्यक्तित्व विकास गर्दै कार्यक्षमता अभिवृद्धि गर्न विषयगत क्षेत्र केन्द्रित तालिम एवम् क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। प्रदेश सुशासन केन्द्रको नीतिगत, संस्थागत र संरचनागत सुधार गरी

लुम्बिनी अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ।

१८९. प्रदेशभिन्न कार्यरत प्राविधिक जनशक्तिको दक्षता एवम् क्षमता विकास गर्दै प्रदेशको मानवीय र भौतिक पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा उपयोग गर्न नवीनतम प्रविधि, नवप्रवर्तन, व्यवस्थापकीय सीप लगायतका विषय समेट्ने गरी सघन तालिम सञ्चालन गरिनेछ।

१९०. प्रदेशमा कार्यरत कर्मचारीलाई वैदेशिक तालिम, अध्ययन र अध्ययन भ्रमणजस्ता कार्यक्रममा सहभागी हुने अवसर वृद्धि गर्न नेपाल सरकारसँग प्रभावकारी समन्वय गरिनेछ। सङ्घीयताको सबलीकरण, विकास व्यवस्थापन, सेवा प्रवाह लगायतका विषयमा मित्रराष्ट्रहरुको अनुभव तथा ज्ञान हासिल गर्न अवलोकन भ्रमणको प्रबन्ध मिलाईनेछ।

१९१. वित्तीय तथा आर्थिक अनुशासन कायम गरी आर्थिक कारोबारलाई मितव्ययी र कानुनसम्मत बनाई बेरुजु न्यूनीकरण गर्दै लगिनेछ। शून्य बेरुजु हुने तथा फछ्यौटमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने मन्त्रालय वा निकाय एवम् कर्मचारीलाई पुरस्कृत गरिनेछ।

१९२. आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेटका बीचमा तादात्म्यता कायम गर्दै लगिनेछ। परिणाममुखी योजना कार्यान्वयनमा तहगत सरकार,

सहकारी, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज र सरोकारवालाको सहभागिता र साझेदारी बढाउँदै लगिनेछ।

१९३. तथ्य र प्रमाणमा आधारित नीति तथा कानून निर्माण र कार्यान्वयनका लागि प्रदेशको तथ्याङ्क प्रणालीलाई प्रभावकारी, व्यवस्थित तथा गुणस्तरीय बनाउने प्रक्रिया अघि बढाइनेछ। तथ्याङ्क साक्षरता, विश्लेषण र उपयोगसम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालनका साथै प्रदेश तथ्याङ्क ऐनको समसामयिक संशोधन गरिनेछ।

१९४. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्धलाई मजबुत र जीवन्त बनाउन प्रदेश समन्वय परिषद्को बैठकलाई समयवद्ध बनाई निर्णय कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ। जिल्लामा सञ्चालन हुने सार्वजनिक विकास निर्माणका कार्यहरूको समन्वय, सहजीकरण र अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि जिल्ला समन्वय समितिलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजीकरण गरिनेछ।

१९५. नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेशको एकल तथा साझा अधिकारको सूचीमा रहेका विषयको कार्यान्वयनको लागि तर्जुमा गर्न बाँकी रहेका कानूनको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी तर्जुमाको कार्य अगाडि बढाइनेछ।

१९६. प्रदेश सरकारको हक, हित र सरोकार रहेको मुद्दामा हुने प्रतिनिधित्व एवम् प्रतिरक्षालाई थप प्रभावकारी बनाउन मुख्यन्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई सबल र सक्षम बनाउदै लगिनेछ।

१९७. नेपाल सरकारको सम्बद्ध मन्त्रालय तथा निकायहरूसँग समन्वय गरी राष्ट्रिय गौरवका रूपमा निर्माण भएको गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थललाई पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ। प्रदेशभित्र सञ्चालनमा आएका विमानस्थलहरूबाट नियमित उडान र अन्तर प्रदेश हवाई यातायात सञ्जालको विस्तार गर्न समन्वय गरिनेछ। दाङ्गको टरीगाँउ तथा अर्घाखाँचीको अर्घाभगवती विमानस्थलको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न नेपाल सरकारसँग समन्वय गरिनेछ।

१९८. आयोजनाको पहिचान, लेखाजोखा, विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयनयोग्य आयोजनाको छनौटलाई वस्तुनिष्ठ र अनुमानयोग्य बनाउन प्रदेश आयोजना बैंक प्रणाली स्थापना गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

१९९. प्रदेश सरकारबाट कार्यान्वयन हुने आयोजना छनौट गर्दा लाभ लागत विश्लेषण, स्थानीय आवश्यकता, समावेशिता, सामाजिक न्याय, दिगोपन जस्ता पक्षलाई आधारको रूपमा लिइनेछ। प्रदेशका जिल्लास्थित कार्यालयबाट कार्यान्वयन हुने आयोजनामा स्थानीय तहको समेत अपनत्व अभिवृद्धि गर्न समन्वय गरिनेछ।

२००. प्रदेश गौरवका आयोजना छनौटको मापदण्डको आधारमा हाल कार्यान्वयनमा रहेका आयोजनाको पुनरावलोकन गरिनेछ।

२०१. देउखुरी उपत्यकामा योजनाबद्ध नमूना सहरको विकासका लागि तयार भएको गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक लगानी जुटाई पूर्वाधार निर्माणका चरणबद्ध कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेको जग्गा एकीकरणका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्नुका साथै स्थानान्तरण तथा पुनर्स्थापना योजना (रि. एडजस्टमेन्ट प्लान) समेत तयार गर्ने कार्य सम्पन्न गरिनेछ।
२०२. प्रदेश लोक सेवा आयोगको संस्थागत एवम् कानुनी सुधार गर्दै लगिनेछ। लोक सेवा आयोग, विश्वविद्यालय र अन्य प्रदेशका लोक सेवा आयोगबीच सहकार्य एवम् समन्वय गरी पाठ्यक्रम र कार्यतालिकामा सामञ्जस्यता कायम गरिनेछ।
२०३. प्रदेश तथा स्थानीय निजामती सेवामा योग्य जनशक्ति आकर्षित गर्न अध्ययन, अनुसन्धान र प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२०४. प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि आवश्यक जनशक्ति भर्ना र छनौटलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश लोक सेवा आयोगलाई थप सक्षम बनाउँदै लगिनेछ। वार्षिक कार्यतालिका बमोजिम दरखास्त आह्वान, परीक्षा सञ्चालन, नतिजा प्रकाशन र सिफारिस लगायतका कार्यलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ।

माननीय सभामुख,

सङ्घीय संरचनामा प्रदेशलाई प्राप्त अधिकारको सीमाभित्र रही तद्अनुरूपका कार्यहरु प्रभावकारी ढंगबाट सम्पादन गर्न, आवश्यक कानुनी एवम् संस्थागत पूर्वाधार तयार गर्दै, प्रदेश सरकारप्रति नागरिकको आस्था र विश्वास बढाउने उद्देश्य प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमले राखेको छ। प्रदेश सरकारका वृहत्तर लक्ष्य, आवधिक योजना, क्षेत्रगत नीति, रणनीति समेतबाट निर्देशित हुँदै नागरिकका अपेक्षा, आवश्यकता, अधिकार र साधन स्रोतको सीमा तथा तीन तहका सरकारबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ गर्दै यस नीति तथा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयनमा लगिनेछ। नीति तथा कार्यक्रम तयारीका विभिन्न चरणमा राजनीतिक दल, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज, विभिन्न पेशागत संघसंस्थाहरु एवम् आमजनताको तर्फबाट प्राप्त राय सुझाव ग्रहण गरी तयार भएको नीति तथा कार्यक्रम यस गरिमामय प्रदेश सभा समक्ष प्रस्तुत गरिएको छ। यसको सफल कार्यान्वयनको लागि सम्बद्ध सबै पक्षको सहयोग प्राप्त हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु। प्रदेशको समग्र विकास र समृद्धिको यात्रामा नागरिकको सहभागिता, चासो र रचनात्मक सहयोगका लागि हार्दिक अपिल गर्दछु।

अन्त्यमा,

लुम्बिनी प्रदेशको समग्र विकास, सुशासन, सेवा प्रवाह, पूर्वाधार निर्माण लगायतका कार्यमा प्रभावकारिता ल्याउँदै प्रदेश सरकारप्रति नागरिकले भरोसा गर्न सक्ने दरिलो शासकीय अभ्यासको अभिष्ट पूरा गर्न सबैको साथ र सहयोग प्राप्त हुनेछ भन्ने अपेक्षा राखेको छु। प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको तयारीका लागि आ-आफ्नो स्थानबाट योगदान गर्नुहुने प्रदेश सरकारका माननीय मन्त्रीहरु, प्रदेश योजना आयोगका पदाधिकारीहरु, विज्ञ तथा सल्लाहकारहरु, राष्ट्रसेवक कर्मचारी एवम् सम्बद्ध सबै महानुभावप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

धन्यवाद।

